

Az 1918–1919-es vértanúk emlékműve egy úgynevezett *kenotáfium* volt, azaz a görög eredetű kifejezés szó szerinti fordítása alapján: üres sír. Ilyesfajta szimbolikus nyughelyet egy konkrét személynek vagy jellemzően inkább emberek egy bizonyos csoportjának volt szokás állítani, olyanoknak, akiket a valóságban máshol vagy esetleg sehol sem temettek el. A budapesti emlékmű sokszor kritika tárgyává tett formai megoldása – a vaskos kőpillér és a tetejére helyezett koporsó – az ókori eredetű típus I. világhábo-

rút követő londoni újjáélesztéséből eredeztethető.

Londonban az 1919 júliusában tartott győzelmi menet útvonalán, a Whitehallon a harcokban elhunytaknak való tisztelgés helyéül állították fel a Sir Edwin Lutyens tervezte, máig is egyszerűen Kenotáfiumként (The Cenotaph) ismert emlékművet. A népszerűsége miatt 1920-ban tartósabb anyagokból újraépített, jelképes sír másolatai utóbb a Brit Birodalom több városában is feltűntek, és maga a típus a világháborús áldozatoknak való emlékkállítások

kedvelt szobrászati megoldásává vált.

Nem ismert, hogy az 1918–1919-es magyarországi események során elhunytak iránti tiszteletadás kifejezésére kitől származott a kenotáfium ötlete, azonban a sajtóban 1929 januárjában közölt gipszmadett már ezt a formát mutatta, miként a végül megvalósult emlékmű is. A brit példához képest eltérés, hogy a szarkofág alatti pillér két hosszanti oldalára egy-egy figurális ábrázolás is került: Hungária alakja az Országház felé, míg a bolseviz-

must jelképező sárkányt legyőző férfialak a Szabadság tér felé néző oldalra. Az emlékművet az utca szintjétől elemelő három lépcsőfokos posztamentens, valamint a kőpillér építésetileg semleges megfogalmazásúak voltak, jellegüket és az egész tömeget mindössze néhány ív gazdagította. Ezt egészítette ki az alkotói szándék alapján honfoglalás kori motívumvilág felhasználásával megformált kőkoporsó, valamint a nagyszentmiklósi kincs 13. és 14. számú ívocsanakjának bikafejével ékesített egy-egy áldozati lángevény a hosszanti oldalakon.

Az áldozatokra csoportosan emlékeztető alkotásokhoz sokszor társult nevük megörökítésének igénye is – bár ez nem volt törvényszerű. A Nemzeti Vértanúk emlékműve esetében azonban ez kezdeti cél volt. 1936-ban a szarkofág alatti kőpillér négy oldalára vésték fel az elhunytak névsorát. Az emlékmű fő nézetének számító, Kossuth Lajos tér felőli oldal tetejére került egy magyarzó mondat: „A következő névsor azok neveit örökíti meg, akik

KEREPESZKI RÓBERT | FELKELÉSEK A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG ELLEN

A Tanácsköztársaság ideje alatt foganatosított intézkedések, elsősorban a hadikommunizmus bevezetése, a rekvirálások, a vallásüldözés, a statárium és a terrorisztikus, erőszakos hatalomgyakorlás miatt a kommunista diktatúra társadalmi bázisa rohamosan csökkent, ami egyre gyakoribb lázadások, zendülések, „ellenforradalmi” felkelések formájában öltött testet. Az elsőre már 1919. április 7-én sor került Sárospatakon, de május és június folyamán váltak gyakoriakká elsősorban a Duna–Tisza közén és Budapesten. Ezek többségét szinte azonnal, de még a jobban szervezetteket is néhány napon belül elfojtották, és nem tudtak jobban kibontakozni. Ebben az is közrejátszott, hogy bár általános elégedetlenség volt az országban, ezek a felkelések – többnyire – egymástól elszigetelten robbantak ki, résztvevőik felkészületlenek voltak, nem rendelkeztek elegendő fegyverrel és élelmiszerral a tartós harchoz, illetve külső támogatásra sem számíthattak.

Budapest, 1919. május 16.

A Tanácsköztársaság megbuktatására irányuló „összeesküvés” leleplezése Rákospalotán. A szervezkedés tagjai főképpen a korábbi államrendőrség tisztjei voltak, és egyes források szerint összekötésben álltak annak a felkelésnek a résztvevőivel, amely bő egy hónappal később, június 24-én tört ki a fővárosban. Érdekesség, hogy az összeesküvés tagjai között volt Budapest őszirózsás forradalom utáni rendőrkapitánya, Dietz Károly is, aki még februárban letartóztatta a kommunista vezetőket, majd később, miután a rendőri pálya elhagyására kényszerült, a magyar labdarúgó-válogatott szövetségi kapitánya lett 1934 és 1939 között, és az ő irányítása alatt érte el a nemzeti tizenegy az első nagy sikerét az 1938-as világbajnoki ezüstéremmel.

Duna–Tisza köze, 1919. június 18–24.

A gabonafejadag bevezetéséről és az újabb sorozásról szóló rendelet bejelentésére kirobbanó „parasztfelradalom”, amely több Duna-menti településre is áttért. Kiindulópontja Dunapataj volt,